

Maricarme García Ares, Manuel C. Núñez Singala, Modesto A. Rodríguez Neira, Begoña Varela Vázquez, *O idioma na Universidade de Santiago de Compostela*, Instituto da Lingua Galega e Servicio de Normalización Lingüística, Santiago de Compostela, 1998, 282 páxs.

Logo de que o Consello da Cultura Galega publicase hai agora dez anos *O galego na universidade*¹, a Universidade de Santiago de Compostela (USC), por medio do seu Servicio de Normalización Lingüística (SNL) e do Instituto da Lingua Galega sacou á rúa este estudio sociolingüístico que retrata a realidade lingüística da USC, contrastándoa cos datos do anterior traballo, o que dá pé para que os futuros planificadores encamiñen o seu labor de forma acertada. O SNL vén desenvolvendo desde hai anos un labor moi interesante no terreo da normalización lingüística na universidade, pero é consciente de que queda aínda moito camiño por percorrer. É neste treito longo que resta por cubrir onde nace a necesidade deste estudio sociolingüístico, xa que “para unha planificación lingüística responsable e eficaz é imprescindible contar co coñecemento máis preciso posible daquela realidade que se pretende modificar”, como moi ben apuntan os autores e as autoras deste libro.

Este traballo é, como reza no seu subtítulo, o “resultado dun inquérito realizado no curso 1995/96”, ós tres estamentos que conforman a USC, isto é, o alumnado, o profesorado e o persoal de administración e servicios (PAS). O libro está dividido en sete partes:

- 0 Introducción
- 1 Datos do alumnado da USC
- 2 Datos do persoal de administración da USC
- 3 Datos do profesorado da USC
- 4 Síntese
- 5 Táboas comparativas dos tres colectivos
- 6 Frecuencias e porcentaxes

Na introducción expónse o porqué da realización deste traballo e cáles son os seus obxectivos; o porqué “obedece ó espírito e compromiso recollido nos Estatutos da USC”, segundo o cal esta ten que “promover [...] accións que contribúan á normalización e ó desenvolvemento da lingua galega”. Entre os obxectivos está o de “coñece-la situación do galego na universidade” e o de “elaborar un instrumento fiable e amplo para a planificación lingüística na Universidade de Santiago de Compostela”. Así mesmo, explícase o proceso de elaboración dos cuestionarios e a mostra.

¹ Rodríguez Neira, M. A. e López Martínez, M. Sol, *O galego na universidade*, Consello da Cultura Galega, Santiago de Compostela, 1988.

Como se pode ver no esquema devandito, o estudio foi feito de xeito individual a cada colectivo, con enquisas específicas para cada grupo e cunha comparación final dos resultados dos tres.

Coa mostra seleccionada (un índice de fiabilidade que supera o 95%) entrevistáronse un total de 3886 individuos distribuídos do seguinte xeito:

Alumnado: sobre un total de 36488 persoas (datos do curso 1994-95), foron enquisados 2782 individuos, dos cales 2245 correspondían ó campus de Santiago de Compostela e 537 ó de Lugo.

PAS: de 1130 persoas que formaban este colectivo no curso 1995-96, cubriron a enquisa 519 individuos.

Profesorado: este colectivo estaba formado por 1781 individuos (curso 1995-96), e fixeron a enquisa 585².

A cerna do libro configúranas as partes enumeradas como 1, 2 e 3 respectivamente, e é aí onde nos ofrecen polo miúdo tódolos datos lingüísticos. Tódalas preguntas da enquisa xiran ó redor de cinco núcleos temáticos, que se van repetir nos tres colectivos estudados; logo, cada un divídese en sub-núcleos específicos que varían segundo vaian dirixidos ó alumnado, ó profesorado ou ó PAS. O patrón que se seguiu á hora de preguntar céntrase nos seguintes bloques temáticos:

1. Características sociolóxicas

Neste apartado achégase información sobre o lugar de nacemento, sexo, idade, lugar de residencia, concepción de Galicia, etc.

2. Características sociolingüísticas

As preguntas versan aquí en torno á lingua habitual, lingua da casa, lingua de aprendizaxe e cambio de lingua.

Entre o alumnado, teñen o galego como lingua habitual o 30,8% e o castelán o 68,4%. Polo que respecta á lingua de aprendizaxe, o 25,4% di que aprendeu a falar en galego e un 61,6% en castelán. Se nos centramos na lingua de alfabetización esta é “case exclusivamente o castelán”; a penas o 2% aprendeu a ler e a escribir en galego. Contradí esta tendencia negativa para o galego a información relacionada co cambio de lingua (fenómeno no que participa só un 13% do alumnado): deste, o 75% di facelo cara á lingua galega.

Entre o PAS, o 54,6% fala habitualmente en galego, fronte ó 45% que o fai en castelán. A lingua de aprendizaxe foi neste grupo o galego para o 33,2% e o castelán para o 53,8%. Case un 30% di que mudou de lingua habitual e o 88,4% fíxoo en favor do galego, mentres que só un 11,6% cambiou a prol do castelán.

Entre o profesorado só o 21,9% “declara falar habitualmente o galego”. Cómpre salientala lingua habitual dos que residiron fóra; destes falan galego habitualmente o 25,9% dos que residiron en Cataluña e no País Vasco; 19,1% dos que o fixeron fóra de España e o 10,6% dos do resto de España.

3. Coñecementos lingüísticos

A información que se extrae deste apartado ten que ver co grao de coñecemento do galego e do castelán e coa valoración que o individuo posúe

² Estaban seleccionados un total de 670, pero por varias razóns tivo que ser reducido.

sobre as destrezas nas dúas linguas. Así mesmo, pregúntase aquí sobre a estimación da competencia dos diversos colectivos universitarios.

4. Usos lingüísticos

Entre os subapartados que ten este bloque está o dos usos orais (académicos, cos compañeiros, cos profesores, co público, cun superior, cun subordinado, co alumnado, na clase para explicar, en contextos académicos), o dos escritos (para redactar traballos, para tomar apuntamentos, para os exames, na redacción de documentos internos da USC, documentos para dentro e fóra de Galicia, uso científico, docente, administrativo, bibliografía...), a estimación da utilización por parte dos diversos colectivos universitarios e a súa xustificación.

5. Actitudes lingüísticas

Moitas das preguntas do cuestionario proposto para este estudo relacionábanse coas actitudes lingüísticas, e centrábanse en tres puntos: a situación lingüística actual da USC, o modelo lingüístico desexado para ela e necesidades e prioridades lingüísticas; cada bloque contén, asemade, cuestións que mostran cáal é a actitude cara ó galego nesta institución.

De seguido chega a parte interpretativa da obra: a síntese. Amósasenos aquí, a modo de resumo, cáal é a competencia en galego, o seu uso e as actitudes lingüísticas dos tres colectivos estudados. Podemos apreciar un certo ton “optimista” na exposición dos datos finais, xa que se nos di que a competencia é do 90,1%, 75,5% e 52,2% no alumnado, PAS e profesorado respectivamente, aínda que despois se salienta que os resultados son mellores nas competencias pasivas (entender e facilidade para ler) ca nas activas (soltura para escribir, fluidez para falar). Pola contra, os datos referidos ó uso nunca alcanzan porcentaxes tan altas: o grupo que máis usa o galego é o PAS, destacando, sobre todo, no uso escrito, xa que o 77% “redacta os documentos internos da USC en galego e o 11,9% nas dúas linguas”. O profesorado é o colectivo máis reticente á hora de usa-lo galego tanto a nivel oral coma escrito. E os datos do alumnado tampouco son moi plausibles xa que a fala habitualmente o 30,8% e as porcentaxes dos usos escritos aínda son máis baixas (menos dun 10% toma apuntamentos, redacta exames, etc. en galego). No tocante ás actitudes lingüísticas defínense entre o alumnado como “moi favorables tanto cara ó galego coma cara á súa extensión e promoción”; no PAS “son, en xeral, moi favorables” e no profesorado, con porcentaxes máis baixas ca nos anteriores, “as actitudes cara o galego son favorables”. O profesorado da USC dista moito do “espírito e compromiso recollido nos Estatutos da Universidade de Santiago de Compostela” en prol da normalización e do desenvolvemento do galego. Ademais, a súa actuación é un condicionante na escollla da lingua que se emprega nas aulas, como queda demostrado neste estudio.

O peche do libro configúrao a exposición das táboas comparativas dos tres colectivos e unha mostra estatística coas frecuencias e coas porcentaxes; amósase, nesta última parte, o cuestionario do alumnado, PAS e profesorado, respectivamente.

Calquera persoa, colectivo, ou institución que se interese a curto prazo pola normalización do galego na USC vai ter neste libro unha ferramenta de

traballo indispensable, unha fonte de datos de obrigada consulta. Non nos queda máis que felicita-los autores e as autoras da obra pola exhaustividade e o rigor científico con que esta foi feita.

Xa para rematar, aínda que os obxectivos propostos no libro quedan, segundo a nosa perspectiva, sobradamente cubertos, bótase en falta un enfoque máis valorativo e, polo tanto, crítico, da situación do galego na USC. Pode ser discutible se este estudio era o marco apropiado para realizalo, agora ben, o que xa non é discutible é que hai que extraer un diagnóstico necesario para que o enfoque desa agardada planificación e posterior actuación sexa proveitosa; así o desexamos.

ALFONSO TOIMIL